

члени ООН мають здійснювати міжнародне співробітництво у вирішенні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного і гуманітарного характеру.[2]

Таким чином, можна дійти до висновку, що пандемія COVID-19 не перша та не єдина з якою бореться людство. Усвідомлення уразливості людства призведе до всебічного розвитку та реалізації заходів для забезпечення протидії викликам, які ставить сучасний світ. Як і будь-який виклик його потрібно приймати та робити висновки для того, щоб це більше не повторювалося. Міжнародна спільнота повинна прийняти те, що пандемії призводять як до позитивних, так і негативних змін, а саме: посилення співпраці держав у сфері охорони здоров'я на всіх рівнях, підвищення авторитету Всесвітньої організації охорони здоров'я [3]. Варто зауважити, що міжнародна практика карантинних обмежень прав та свобод особи потребує подальших наукових досліджень.

ЛІТЕРАТУРА;

1. Коронавірус: 13 держав ЄС стурбовані через стан демократії в умовах карантину. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/04/2/7108267/> (дата звернення 30.03.2022 р.).

2. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду: Міжнародний документ від 26.06.1945 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text (дата звернення 30.03.2022).

3. Які карантинні обмеження зараз діють у країнах світу. URL: https://zib.com.ua/ua/142070-covid19_i_konvenciya_u_yakiy_miri_borotba_z_koronavirusnoyu.html (дата звернення 30.03.2022 р.)

УДК 343.54; 344.22;341.485; 543.545

Руфанова В. М.

*к.ю.н., доцент, докторантка кафедри
кримінального права та кримінології,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ*

СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК ЗБРОЯ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Статтею 7 Римського статуту міжнародного кримінального суду визначено, що сексуальне насильство під час військового конфлікту є одним із видів злочинів проти людяності. Також, згідно ст. 8 Римського статуту

міжнародного кримінального суду, сексуальне та гендерно зумовлене насильство (зґвалтування, примус до проституції, примусова стерилізація та інші види сексуального насильства) під час війни є грубим порушенням Женевської конвенції 1949 року про захист цивільного населення під час війни, є військовим злочином [1; 2].

З початку повномасштабного вторгнення Росії та територію України очевидним стало те, що всі зусилля цивілізованого світу, спрямовані на формування економічно розвинутого світового співтовариства та нормативного підґрунтя для вирішення виникаючих конфліктних ситуацій дипломатичним ненасильницьким способом виявилися марними.

Війна, будучи найжахливішим за процесом та наслідками суспільно політичним явищем, надзвичайно гостро поставила під загрозу всю концепції світової безпеки. На в'їд чи світовій історії відомий військовий конфлікт, який би був позбавлений сексуального насильства. Сексуальне насильство під час військового конфлікту є однією з основних проблем і найважливіших викликів у сфері прав людини. Жертвами такого насильства можуть бути представники обох статей, однак переважна більшість постраждалих є саме жінки та дівчата.

Історичні події в котрий раз показують нам, що форми сексуального насильства та жорстокість щодо жінок лише посилюються під час війни та гуманітарної катастрофи. Війна, яка почалася в Україні ще в 2014 році з повинна була стати сигналом раннього попередження поширення цього явища. Адже вже тоді документувалися випадки сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, щодо чоловіків та жінок. Зґвалтування, нанесення ударів та ураження електричним струмом в області статевих органів, примусове оголення, погрози зґвалтуванням жертв та їх близьких застосовувалися для того, щоб покарати та принизити жертви чи змусити їх зізнатися. Однак, восьмирічний досвід військових дій, на жаль, виявився не достатнім для того, аби підготуватися до мінімізації кількості жертв сексуального насильства.

Слід наголосити, що 20.05.2021 р. було прийнято проект закону № 2689 від 27.12.2019 р., яким зґвалтування, сексуальна експлуатація, примушування до зайняття проституцією, примусової вагітності, примусової стерилізації або будь-яких інших форм сексуального насильства визнається воєнним злочином та злочином проти людяності (ст. 438 та 442¹ Кримінального кодексу України) [3]. Однак законної сили згаданий законопроект не набув, оскільки з 7 липня 2021 року проект закону знаходиться на підписі у Президента України.

Події сьогодення дозволяють констатувати, що випадки сексуального насильства під час війни набули критичного масштабу, поширеності, систематичності та небаченої жорстокості. Хоча ми ще не знаємо всіх масштабів застосування сексуального насильства, однак навіть на підставі

доступної хоча і обмеженої інформації, вважаємо, що сексуальне насильство є зброєю війни. Ця зброя є частиною військового арсеналу Росії.

За офіційними повідомленнями Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини Л. Денисової сексуальне насильство є нищівною зброєю Росії у війні проти України. Офіційно повідомлено про такі випадки сексуальних знущань: двадцятирічну вагітну жінку зґвалтували два російських військових, в наслідок чого вона втратила дитину (Ірпінь); 20-річну дівчину зґвалтовано одразу трьома окупантами (Ірпінь). Про рівень морального занепаду та відсутності будь чого людського у окупантів свідчить те, що виявлені факти сексуального насильства над дітьми: 14-річна дівчинка зґвалтована п'ятьма окупантами; 11-річного хлопчика зґвалтовано на очах у мами, яку прив'язали до стільця, щоб вона дивилася (Буча) тощо [4].

Важливо зазначити, що сьогодні маємо дисбаланс між закріпленими на папері правил веденні війни та того, що в дійсності відбувається на полі бою та в окупованих населених пунктах. Оприлюднені офіційні дані щодо звільнених від російських окупантів міст, дають підстави стверджувати, що останні використовують сексуальне насильство саме як зброю війни. Систематичність та поширеність цього явища на окупованих територіях свідчить, що російські військові вчиняють сексуальне насильство не заради задоволення. Зґвалтування та інші форми сексуального насильства вчинялися для демонстрації власного домінування, переваги, значущості, своєї сили та приниження українців. Доволі часто воно поєднане зі знущанням, тортурами та вчиняється в присутності дітей, що спричиняє надзвичайно тяжкі травми та страждання. Безпрецедентним порушенням вимог міжнародних документів є інформація, що на окупованих територіях систематичними є випадки зґвалтування дітей обох статей. Вражаючим фактом війни Росії проти України є те, що пересічні росіяни та відомі російські медійні особи виправдовують сексуальне насильство, скоєне співвітчизниками.

Сексуальне насильство під час війни в Україні поєднане із застосуванням таких методів впливу на людину як: сексуальні тортури, приниження, умисне зараження венеричними захворюваннями, примус до споглядання сексуального насильства щодо інших людей, погрози зґвалтуванням або сексуальним насильством, роздягання, утримання полонених або заручників чоловіків та жінок в одному приміщенні тощо [5].

На нашу думку, жорстокість, цинізм, агресивність поведінки російських військових свідчить не тільки про надвисокий рівень інформаційної пропаганди в Росії, але й про моральний занепад всієї нації, яка не здатна ні до людського ставлення до інших людей, ні до співчуття, ні до критичного мислення, ні до власної думки та оцінки ситуації.

Таким чином, вищевикладене дозволяє дійти наступних висновків:

1) сексуальне насильство з боку російських військових використовується як зброя війни з метою залякування, приниження населення України та демонстрації своєї переваги, як акт підкорення;

2) вчинення сексуального насильства є грубим порушенням Женевських конвенцій та Римського статуту міжнародного кримінального суду (стаття 8), учасниками якого і Україна і Росія;

3) в українському діючому законодавстві відсутня спеціальна кримінальна правова норма, яка б встановлювала відповідальність за різні форми сексуального насильства, у тому числі і згвалтування, під час війни та в післявоєнний період на окупованій території. В міжнародному праві сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом розглядається як акт геноциду. Цей злочин не має строку давності;

4) потребує законодавчого закріплення термін «сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом» у відповідності з міжнародними документами;

5) система запобігання та протидії сексуальному насильству як зброї війни повинна включати такі обов'язкові компоненти: а) законодавчий (належна правова база, яка б регулювала питання притягнення до відповідальності винних осіб; чіткий розподіл повноважень уповноважених спеціальних суб'єктів запобігання); б) практичний (проведення навчань з питань застосування міжнародного протоколу з документування та розслідування сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, збирання доказової бази, вжиття заходів, спрямованих на зниження ризиків стати жертвою сексуального насильства); в) розроблення максимально ефективного та якісного механізму надання реабілітаційної допомоги жертвам сексуального насильства: медичної, психологічної, правої, матеріальної, соціальної тощо.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Римський статут міжнародного кримінального суду. ООН. 17.07.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 07.04.2022).

2. Конвенція про захист цивільного населення під час війни. Женева. 12.08.1949. Ратифіковано 03.07.1954. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 08.04.2022).

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права. Верховна Рада України. Проект закону. URL http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67804 (дата звернення: 10.04.2022).

4. Денисова Людмила. URL <https://www.facebook.com/denisovaombudsman> дата звернення 08.04.2022 (дата звернення: 10.04.2022).

5. Левченко К. Урядова уповноважена з гендерної політики. URL <https://www.facebook.com/GovernmentCommissionerforGenderPolicy> (дата звернення: 10.04.2022)

УДК 340.12

Савенко В. В.

*д.ю.н., професор, професор кафедри
теорії та історії держави і права,
Західноукраїнський національний
університет*

ЕВОЛЮЦІЯ ІДЕЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА УЯВЛЕНЬ ПРО НЕЇ

Процес формування громадянського суспільства та правової держави, як і будь-які інші правові процеси, що розгортаються, в площині правової реальності характеризуються високим рівнем суспільної свідомості та політичної культури, які перебувають за межами регулювання держави, але охороняються та гарантуються нею.

Історичний дискурс яскраво демонструє, що століття соціально-культурного розвитку людства так і не змогли остаточно розв'язати проблему взаємин індивіда і держави. Дослідження проблем взаємодії правової держави і громадянського суспільства протягом тривалого періоду були доволі суперечливими. Причиною до цього став факт аналізу цих філософсько-юридичних категорій з позиції теоретичного антагонізму, вихідне положення якого можна окреслити тезою про визнання протилежності між державними інститутами та інститутами громадянського суспільства. На підставі порівняння цих удавано протилежних явищ робили висновок про «позитивність» громадянського суспільства та «негативність» державної влади, яка асоціювалася з бюрократизмом, нехтуванням людськими потребами, примусом, насильством, усілякими утисками тощо [1].

Сучасні дослідження доводять, що громадянське суспільство має великі резерви активізації взаємодії з державою. У відносинах із громадянським суспільством правова держава розглядається як сукупність специфічних, у певний спосіб ієрархізованих організацій, які вбачають свою мету в реалізації